

Resultater fra Vestegnsundersøgelsen 2009-10

Inge Henningsen

eXbus Arbejdsrapport 1/2011. Maj 2011.

Institut for Læring, DPU, Århus Universitet

Dette arbejdsrapport indeholder de første kvantitative resultater fra Vestegnsundersøgelsen foretaget i 2009-10. Det er primært tænkt som et internt eXbus arbejdsrapport, der muliggør at andre projektmedarbejder kan trække på de fundne resultater. e

Mobning, angst og klasseliv

Mere end en fjerdedel af danske børn og unge har været involveret i mobning - enten ved at mobbe andre, selv bliver udsat for mobning eller både mobbe og bliver mobbet. Hvordan mobning bliver til, hvordan mobning vedligeholdes, forandrer sig, og eventuelt ophører er centrale spørgsmål i forskningsprojektet eXbus (Exploring Bullying in Schools).

Overordnet kan man definere mobning som en systematisk forfølgelse eller udelukkelse af en person et sted, hvor vedkommende er nødt til at opholde sig. (Rabøl Hansen, 2005). For eXbus er udgangspunktet, at mobning ikke er et individuelt fænomen men at der altid vil være mange kræfter involveret i de processer, de fleste genkender som mobning.

Kundskabsambition

Vi ønskede gennem en klassebaseret spørgeskemaundersøgelse at undersøge hvilken indflydelse livet i klassen har på forekomsten af mobning i skolen med særlig, opmærksomhed på oplevelse af tilhørsforhold, ensomhed, og vi-hed

Beskrivelse af det empiriske materiale

Undersøgelsen omfattede 1052 elever i 7. og 8. klasse. Alle skoler i 3 kommuner (Ballerup, Albertslund, Brøndby) på Københavns vestegn var blevet spurgt om at deltage i undersøgelse og 13 havde accepteret. Eleverne var fordelt på 60 klasser. Spørgeskemaerne blev introduceret i klasserne af en forskningsassistent fra projektet, der var til stede mens de blev udfyldt for at kunne svare på opklarende spørgsmål. Data blev indsamlet i perioden november 2009-januar 2010.

Ved udarbejdelsen af spørgeskemaet har vi støttet os på en lang række tidligere undersøgelser. Her skal specielt nævnes den engelske DAPHNE undersøgelse og det danske Københavnerbarometer¹.

Hvordan spurgte vi

Mange undersøgelser har vist, at en relativt stor andel af børn og unge er involveret i mobning - enten ved at de mobber andre, selv bliver udsat for mobning eller både mobber og bliver mobbet. Hvor hyppigt mobning forekommer varierer imidlertid mellem lande og over tid, og sammenligninger vanskeliggøres af forskellige definitioner af mobbebegrebet og forskelle i forskningsmetode og udvalgsdesign (Ortega et al, 2001; Solberg& Olweus, 2003).

---

¹ Tak til Nina Hein, Marie--Louise Obermann, Jo Niclasen og Ditte Dalum Christoffersen, der bidrog til udarbejdelsen af spørgeskemaet og en stor tak til Jo Niclasen og Ditte Dalum Christoffersen for indsamling og kodning af data.

Det er som nævnt vanskeligt, at sammenligne mobbefrekvenser fra den ene undersøgelse til den anden, fordi der ofte spørges om noget forskelligt. Samtidig møder man det problem, at respondenterne kan have hver deres definition af mobning, som de svarer ud fra – uanset om spørgeskemaet indeholder forsøg på at definere hvad mobning er eller ikke er (Ortega et al, 2001).

I Vestegnsundersøgelsen valgte vi at spørge om mobning på følgende måde

Vi vil bede dig om at svare på spørgsmålene udfra, hvad du oplever er mobning.

Hvis du er i tvivl om selve ordet mobning, kan du måske bruge vores måde at forklare mobning på, som lyder sådan her:

Mobning i skolen er, når en elev i en periode forfølges eller udelukkes af klassekammeraterne – eller nogen af skolekammeraterne.

Mobning kan foregå på mange måder: ansigt til ansigt eller med mobiltelefon, internet og chat. Mobning kan være direkte og synlig eller indirekte og skjult.

Der findes også andre måder at forklare mobning på. Det vigtigste er som sagt, at du svarer på den måde, der opleves mest rigtigt for dig

Eleverne blev derefter spurgt om oplevet mobning

“Er du blevet mobbet af nogen fra skolen siden sommerferien?”

og

Har du selv været med til at mobbe nogen fra skolen siden sommerferien?

Med svarmulighederne *Ja, meget; ja, lidt* og *nej*.

Resultater om mobning

Dette gav følgende resultater

Tabel 1 *Er du blevet mobbet af nogen fra skolen siden sommerferien?*

Er blevet mobbet	Andel (%)	Antal
Ja, meget	2,1	21
Ja, lidt	10,8	107
Nej	87,1	866
I alt	100,1	994

Næsten 13% af eleverne rapporterer at de har oplevet at blive mobbet under en eller anden form i den undersøgte periode. Der er dog kun 2% der svarer ja, meget.

Tabel 2 Har du selv været med til at mobbe nogen fra skolen siden sommerferien?

Har mobbet andre	Andel (%)	Antal
Ja, meget	2,0	20
Ja, lidt	15,0	147
Nej	83,0	814
I alt	100,0	981

71 elever har ikke svaret på spørgsmålet

Blandt eleverne rapporterer 17% at de har været med til at mobbe andre. Igen er det kun 2% der siger ”ja, meget”.

I mange undersøgelser finder man, at der er elever der både bliver mobbet og mobber andre. Det gælder også i Vestegnsundersøgelsen,

Tabel 3 Sammenhæng mellem at blive mobbet og have mobbet andre fra skolen

Er blevet mobbet	Har mobbet andre		
	Ja	Nej	I alt
Ja	28%	72%	123
Nej	16%	84%	831
I alt	163	781	944

Der er 34 elever der svarer ja til, at de både er blevet mobbet og har mobbet andre. Det svarer til at 28% af de elever der er blevet mobbet også har mobbet andre. Blandt de elever der ikke er blevet mobbet er der kun 16%, der svarer ja til at de har mobbet andre. Mobbehypigheden er altså næsten det dobbelte hos dem der selv er blevet mobbet².

I mange undersøgelser af mobning finder man forskelle i mobbehypigheder mellem drenge og piger.. Tabel 4 viser sammenhæng mellem mobning og køn.

² Sammenhængen er statistisk signifikant (p=0.011)

Tabel 4 Andel (procent) af eleverne der rapporterer at de er blevet mobbet af nogen fra skolen siden sommerferien. Alle og opdelt efter køn.

Er blevet mobbet	Køn		Alle	
	Pige	Dreng	Andel	Antal
Ja,	13,3	12,4	12,9	128
Nej	86,8	87,7	87,1	866
I alt	461	527	994	994

For de selvrappede mobbeofre har mobningens omfang ingen sammenhæng med køn. Anderledes ser det ud for elever der rapporterer at de har været med til at mobbe andre

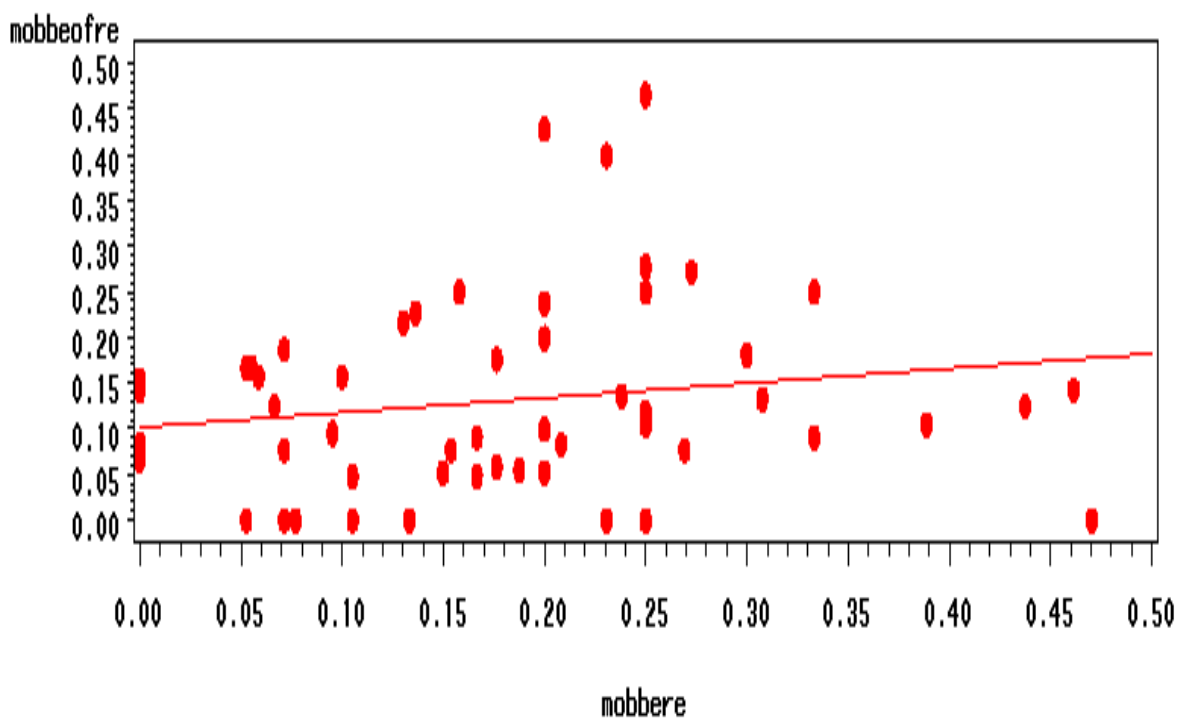
Tabel 5 Andel (procent) af eleverne der rapporterer at de har været med til at mobbe nogen fra skolen siden sommerferien. Alle og opdelt efter køn.

Har mobbet andre	Køn		Alle	
	Pige	Dreng	Andel	Antal
Ja,	12,9	20,2	17,0	167
Nej	87,1	79,8	83,0	814
I alt	456	519	981	981

For elever der siger at de har været med til at mobbe andre har drenge signifikant højere selvrappede mobbefrekvens end piger (20,2% mod 12,9%).

Da vi er interesseret i klassernes mobbeniveau, er der for hver af de deltagende klasser opgjort andelen af selvrappede mobbere hhv. mobbeofre. Disse er sammenholdt i figur 1 og i tabel 6.

Figur 1 Sammenhæng mellem andel selvrappede mobbeofre og andel selvrappede mobbere i klasserne.

Tabel 6 Sammenhæng mellem andel selvrappede mobbeofre og andel selvrappede mobbere i klasserne.

Mobbeofre	mobbere	mobbeofre	mobbere	mobbeofre	mobbere
0.00	0.05	0.08	0.27	0.17	0.05
0.00	0.11	0.08	0.21	0.17	0.06
0.00	0.05	0.08	0.07	0.18	0.18
0.00	0.07	0.08	0.00	0.18	0.30
0.00	0.08	0.09	0.17	0.19	0.07
0.00	0.13	0.10	0.20	0.20	0.20
0.00	0.25	0.10	0.10	0.20	0.20
0.00	0.23	0.11	0.25	0.22	0.13
0.00	0.47	0.11	0.39	0.23	0.14
0.05	0.20	0.12	0.25	0.24	0.20
0.05	0.15	0.13	0.44	0.25	0.16
0.05	0.11	0.13	0.07	0.25	0.25

Mobbeofre mobbere		mobbeofre mobbere		mobbeofre	mobbere
0.05	0.17	0.13	0.31	0.25	0.33
0.06	0.19	0.14	0.00	0.27	0.27
0.06	0.18	0.14	0.24	0.28	0.25
0.06	0.19	0.14	0.46	0.40	0.23
0.07	0.00	0.15	0.00	0.43	0.20
0.08	0.15	0.16	0.10	0.47	0.25
0.08	0.00	0.16	0.06	0.17	0.05

Elevernes stemmer.

I undersøgelsen blev eleverne bedt om at tage stilling til en række udsagn om deres selvbillede, deres klasse, og deres forhold til forældre, skole og klasse. Udsagnene er gengivet i tabel 7. Svarmulighederne var *helt uenig, uenig, hverken enig eller uenig, enig* og *helt enig*. Disse blev i de efterfølgende beregninger scoret som -2, -1, 0, 1 og 2 og de negative udtryk blev vendt om, således at en positiv score altid var udtryk for en positiv holdning. For hver elev kunne der så beregnes en totalscore for hver gruppe af udsagn, som gennemsnittet over scorerne på de enkelte udsagn, hvor positive scorer svarede til at eleven total set havde en positiv opfattelse mht. til det undersøgte spørgsmål.

Tabel 7 Trivselsspørgsmål

Selvbillede	Forhold til familie	Forhold til skolen	Klassens liv	Forhold til klassen
Jeg kommer godt ud af det med andre mennesker	I min familie gør vi mange ting sammen	Jeg har det godt i skolen	<i>Jeg synes, at vi taler grimt til hinanden i min klasse</i>	<i>Jeg har ingen rigtige venner i min klasse.</i>
Jeg har et godt liv lige nu.	<i>Der er mange problemer i min familie</i>	Jeg er glad for at gå i skole for tiden	Der er en god stemning i min klasse	<i>Jeg føler mig nogle gange holdt uden for i klassen</i>
<i>Jeg synes, jeg har flere problemer end andre på min alder</i>	<i>Jeg har svært ved at tale med mine forældre om mine problemer.</i>	Jeg er tilfreds med mine karakterer	I min klasse kan alle snakke med alle.	<i>Jeg kommer tit op at skændes med nogen fra min klasse</i>
<i>Jeg er tit ensom</i>	Jeg kan altid regne med mine forældre	<i>Jeg keder mig i skolen</i>	<i>Vi kommer tit op at skændes i min klasse</i>	<i>Jeg føler mig alene i klassen</i>
<i>Jeg føler mig tit helt nytteløs.</i>	Mine forældre interesserer sig for, hvad jeg laver i skolen	<i>Jeg kan ikke lide at gå i skole</i>	Det gør ikke noget, at man siger noget dumt	<i>Jeg er tit bange for at komme i skole</i>
Jeg er en af de populære i klassen	Jeg har det fint med min familie	Der er voksne på skolen jeg kan tale med, hvis jeg har problemer	<i>Der er nogen, der bestemmer i klassen</i>	Jeg føler at jeg passer godt ind i min klasse
<i>Jeg synes tit, at jeg overhovedet ikke duer til noget.</i>		Skolen interesserer sig for eleverne og støtter dem, hvis de har problemer	Det ender tit på en god måde, når nogen i klassen har været uvenner	Jeg finder tit på ting, vi kan lave i klassen
<i>Jeg synes ikke, at jeg har meget at være stolt af.</i>		Jeg stoler på de voksne i skolen	<i>Min klasse er meget opdelt</i>	Jeg ser mange af mine klassekammerater i min fritid
Jeg er tilfreds med min krop		<i>Jeg har ikke noget godt forhold til mine</i>	<i>Lærerne synes, at vi er meget urolige</i>	Jeg savner mine klassekammerater,

		<i>lærere</i>		når jeg er på sommerferie
Jeg er tilfreds med mig selv.		<i>Det vigtigste i mit liv foregår uden for skolen</i>	Forældrene interesserer sig meget for, hvordan vi har det i klassen	<i>I min klasse er det vigtigt at holde øje med hvad de andre synes</i>
Jeg er i stand til at gøre ting lige så godt som de fleste andre.			Jeg tror, at lærerne kan godt lide at komme i vores klasse	<i>Jeg vil helst være fri for at deltage i klassefester og hytteture</i>
Jeg kan bedst lide at være for mig selv			Vi tager godt mod vikarer	<i>Jeg tør ikke sige noget i timerne</i>
Der er mange ting, jeg er rigtig god til			Jeg har næsten altid lyst til at lære noget i timerne	Mine bedste venner går i min klasse
				Jeg kan godt lide at lave sjov
				<i>Jeg er en af dem, der får meget ballade</i>
				<i>Jeg kan godt finde på at grine af andre</i>
				<i>Jeg er tit oppe at slås i skolen</i>

Da vores fokus i undersøgelsen primært var klassens betydning for mobning ser vi i det følgende på hvordan klasserne scorer på de undersøgte trivselsvariable ved simpelthen at tage gennemsnit over alle elever i klassen. På en måde får vi for hver af de 60 klasser en værdi svarende til de fem trivselsområder, hvor positive værdier svarer til at klassen samlet set oplever, at de har positive forhold på det pågældende område.

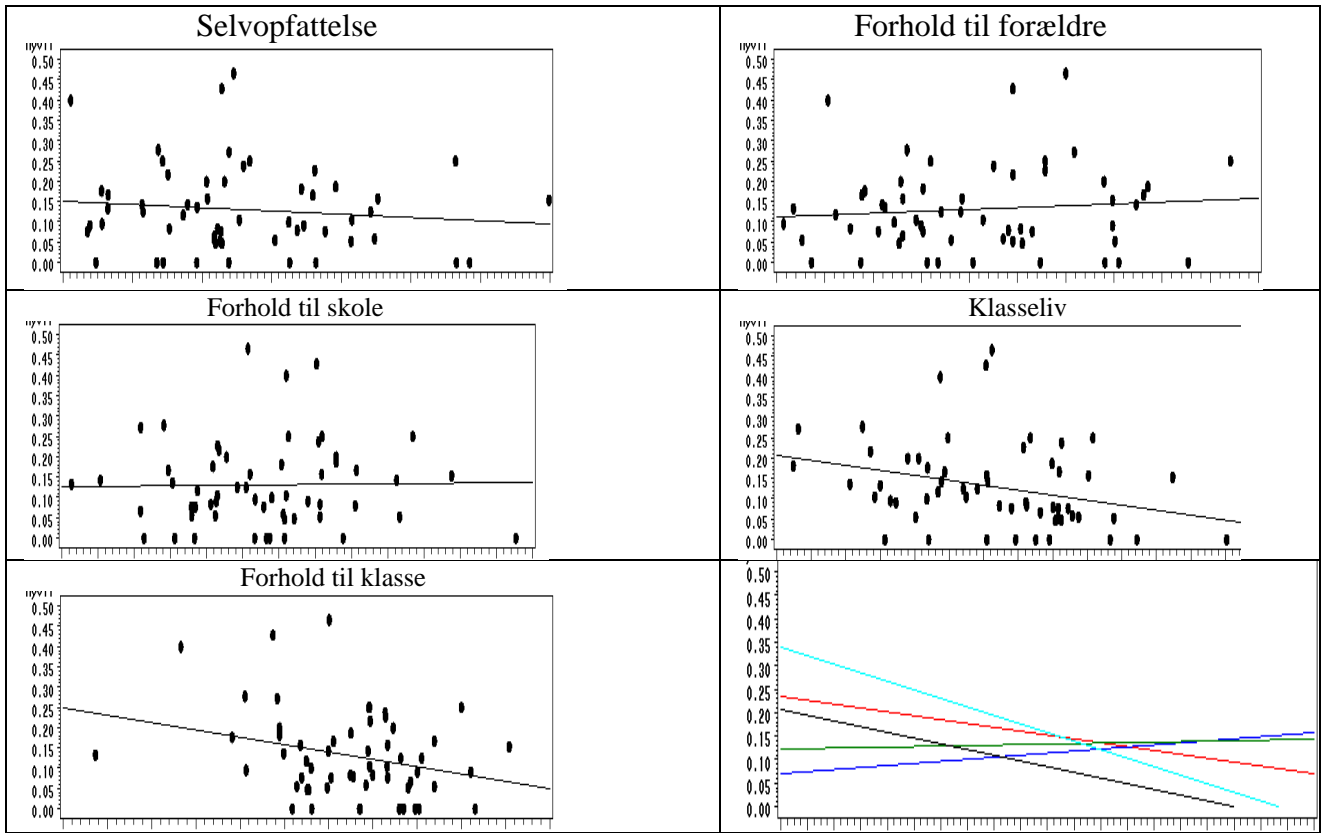
I forrige afsnit så vi for hver klasse på andelen af mobbeofre og andelen der mobbede andre. I de følgende figurer er hhv. mobbeoffer- og mobberandelene tegnet op mod værdierne af de fem trivselsvariable.. (Klasser under 10 elever er udeladt). Hældningen på de indtegnede linjer viser styrken og retningen af sammenhæng i materialet. Vandrette linjer angiver at der ikke er nogen sammenhæng, Negativ hældning angiver at høj værdi på trivselsindeks svarer til lav andel af mobning, Man kan overordnet se, at dårlig trivsel (lavt trivselsindeks) i gennemsnit svarer til høj mobbefrekvens og høj frekvens af mobbere, men der kan være store afvigelser).

For mobbeofre er der en moderat effekt af selvopfattelse³, ingen effekt af forhold til familie og forhold til skolen. Til gengæld har klassens liv og forholdet til klassen stor og signifikant effekt, således at klasser, der scorer lavt på disse to variable tenderer mod at have en høj andel af mobbeofre.

For elever der mobber andre er der ingen betydningsfuld effekt af selvopfattelse og en moderat ikke-signifikant effekt af forholdet til forældrene og forholdet til klassen. Til gengæld har forholdet til skolen og forholdene i klassen stor effekt (linjen har udtalt negativ hældning).

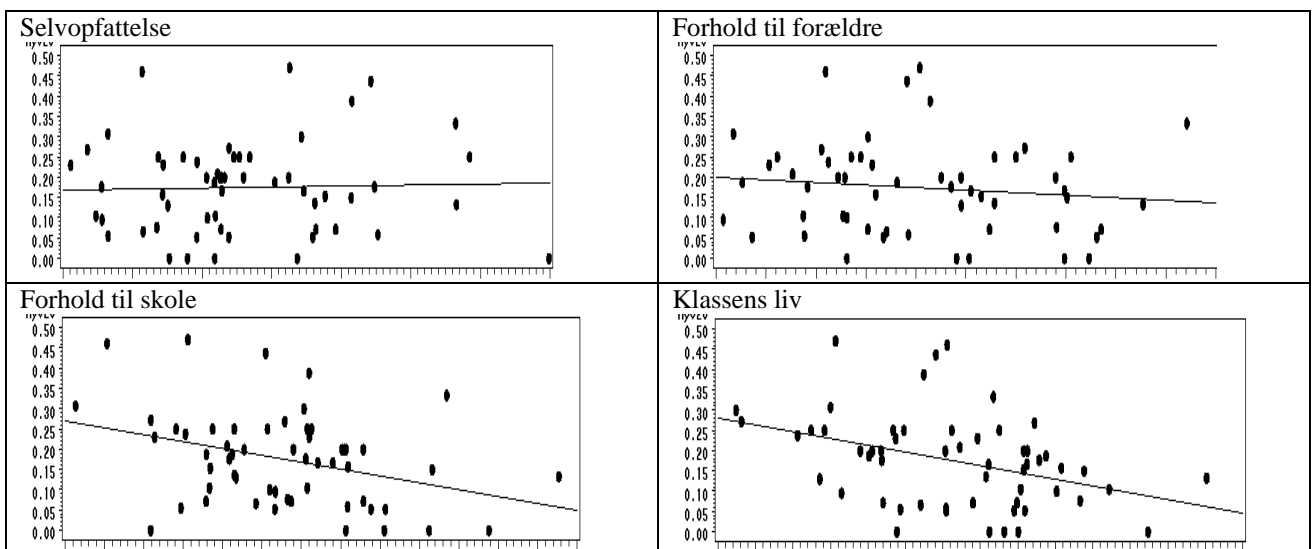
³ Ikke statistisk signifikant

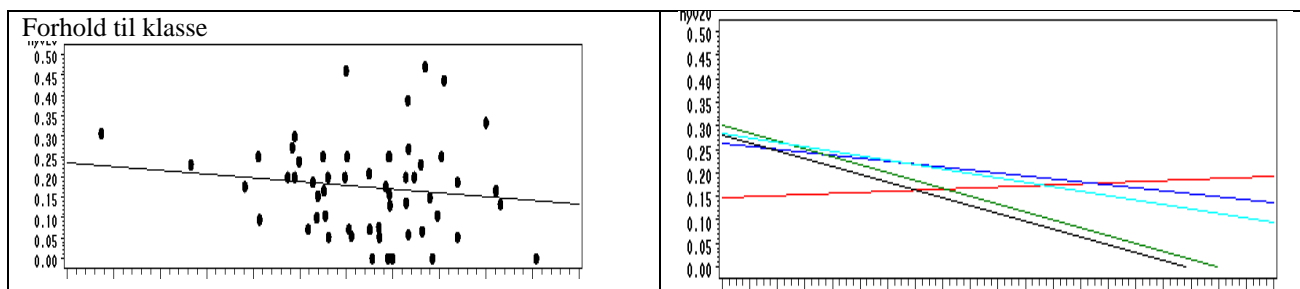
Figur 2 Frekvens af mobbeofre sat i forhold til trivselsvariable på klasseniveau

For hver klassens er trivselsgennemsnit afsat ud af den vandrette akse og andel af mobbede elever er afsat op af den lodrette akse. (x-aksen repræsenterer trivselsgennemsnit)

Figur 3 Frekvens af mobbere sat i forhold til trivselsvariable på klasseniveau

For hver klassens er trivsels gennemsnit afsat ud af den vandrette akse og andel af elever, der har mobbet andre, er afsat op af den lodrette akse. x-aksen repræsenterer trivsels gennemsnit

Fokuserer man i stedet for klassen på enkeltelevernes trivselsindeks så kan man beregne gennemsnit for hver elev delt op efter mobbestatus. Høje værdier er svarer igen til positive udsagn. Dette er gjort både for mobbeofre og mobbeudøvere. i hhv. tabel 8 og tabel 9.

Tabel 8 Gennemsnit for udsagnene om elevernes selvbillede, deres klasse, og deres forhold til forældrene, skolen og klassen delt op efter om de er blevet mobbet eller ej.

Er blevet mobbet	Antal	Selvbillede	Forhold til familie	Forhold til skolen	Klassens liv	Forhold til klassen
Ja, meget	21	0.24	0.78	0.02	-0.08	0.14
Ja, lidt	106	0.76	1.03	0.46	0.11	0.65
Nej	858	1.01	1.12	0.48	0.38	0.91
Sammenhæng		stærk	Ingen	Middel	stærk	stærk

For alle trivselsvariablene har de elever der ikke er blevet mobbet de mest positive værdier, mens de børn der angiver at være blevet mobbet meget er de mindst positive. Der er altså en sammenhæng mellem at være blevet mobbet og at svare negativt på de 5 skalaer. I den sidste linje i tabellen er angivet sammenhængens styrke på grundlag af et statistisk test (Kruskal-Wallis test). Der er ingen statistisk sammenhæng mellem at blive mobbet og at have et dårligt forhold til sin familie. Der er også kun en svag sammenhæng mellem forhold til skolen og om man bliver mobbet og man kan se, at denne faktor kun har betydning for de elever, der svarer ja til at de er blevet mobbet meget. Derimod er der en stærk sammenhæng mellem mobning og selvbillede og mobning og klassens liv og forholdet til klassen. De to sidste sammenhænge svarer til dem vi fandt på klasseniveau, mens selvbillede kun har betydning når man ser på enkeltelever..

Tabel 9 Gennemsnit for udsagnene om elevernes selvbillede, deres klasse, og deres forhold til forældrene, skolen og klassen, delt op efter om de har været med til at mobbe andre eller ej.

Har mobbet aktuelt	Antal	Selvbillede	Forhold til familie	Forhold til skolen	Klassens liv	Forhold til klassen
Ja, meget	20	0.88	0.45	-0.15	-0.01	0.68
Ja, lidt	146	0.89	0.87	0.24	0.15	0.78
Nej	806	0.96	1.16	0.52	0.37	0.87
Sammenhæng		Ingen	Stærk	Stærk	Stærk	Moderat

For alle trivselsvariablene er det igen sådan, at de elever der ikke har været med til at mobbe andre har de mest positive værdier, mens de børn der angiver at de har mobbet meget er de mindst positive. Der er altså en sammenhæng mellem at have været med til at mobbet og at svare negativt på de 5 skalaer. I den sidste linje i tabellen er angivet sammenhængens styrke på grundlag af et statistisk test (Kruskal-Wallis test). Der er ingen statistisk sammenhæng mellem at mobbe og have et negativt selvbillede. Der er også kun en svag sammenhæng mellem forhold til klassen og om man har mobbet andre. Derimod er der en stærk sammenhæng mellem at mobbe og at have et dårligt forhold til familien, til skolen og en negativ opfattelse af klassens liv. De to sidste sammenhænge svarer til dem vi fandt på klasseniveau, mens forhold til familien kun har stor betydning, når man ser på enkeltelever.

Dimensioner i trivselsskalaerne

Inden for hver skala kan man formode at spørgsmålene relaterer sig til en række forskellige dimensioner, og vi ønskede derfor at uddybe de foregående analyser ved at se på enkelte spørgsmål. Der blev derfor for hvert spørgsmål blev udført et Kruskal-Wallis test der sammenlignede svarene fra de elever der var blevet mobbet med svarene fra elever der ikke var blevet mobbet og tilsvarende for elever der havde mobbet andre. Tabel 9 viser hvilke af de 60 delspørgsmål der gav signifikante resultater⁴. (Appendiks 1)

	Er signifikant mere enige i udsagnet end de andre elever	
	Er blevet Mobbet	Har mobbet Andre
Oplever at klassen taler grimt til hinanden/skændes/dårlig stemning	Ja	Ja
Ked af skolen/utilfreds med karakterer	Ja	Ja
Kommer dårligt ud af det med andre mennesker.	Ja	Ja
Har flere problemer end deres jævnaldrende	Ja	Ja
Kommer op at skændes i klassen	Ja	Ja
Populær	Nej/mindre	Ja
Oplever klassen som opdelt/intolerant/hierarkisk	Ja	Ingen forskel
Oplever sig som alene/udenfor/ikke relation til klassekammerater	Ja	Ingen forskel
Føler sig ensom /nytteløs	Ja	Ingen forskel
Er bange	Ja	Ingen forskel
Har det ikke godt med familien	Ingen forskel	Ja
Keder sig/dårligt forhold til lærere/ikke lyst til at lære	Ingen forskel	Ja
Oplever ikke vokseninteresser i skolen /tror ikke på de voksne	Ingen forskel	Ja
Oplever klassen som upopulær blandt lærere	Ingen forskel	Ja
Får ballade/slås/griner af andre	Ingen forskel	Ja
Utilfreds med sig selv og sin krop	Ingen forskel	Ingen forskel

⁴ Da der i alt er 60 spørgsmål er der i analysen taget hensyn til "massesignifikans". Dette er gjort ved en Bonferroni korrektion, der groft sagt betyder, at der er færre spørgsmål, der bliver betegnet som signifikante end hvis svarene var blevet analyseret enkeltvis. (Appendiks 1)

Oplever stor forældreinteresse	Ingen forskel	Ingen forskel
--------------------------------	---------------	---------------

Fund

Både elever der er blevet mobbet og elever der har mobbet andre siger i højere grad end andre,

- at de går i klasser, hvor der er en dårlig stemning og hvor man man skændes og taler grimt til hinanden.
- at de er kedede af at gå i skole og at de er utilfredse med deres karakterer.
- at de har flere problemer end deres jævnaldrende og kommer dårligt ud af det med andre mennesker

Elever der er blevet mobbet siger i højere grad end andre, at de er upopulære i klassen, mens det er modsat for elever der har mobbet andre, idet de i højere grad end andre oplever at de er populære.

Elever, der er blevet mobbet oplever i højere grad end andre

- at deres klasse er opdelt, intolerant og hierarkisk
- at de er alene, udenfor og ikke har nogen relation til klassekammeraterne
- at føle sig ensomme og nytteløse
- at være bange

Elever der har mobbet andre adskiller sig ikke fra de andre elever på disse punkter.

Elever, der har mobbet andre oplever i højere grad end andre elever at have et dårligt forhold til forældre og familie. Dette gælder ikke for elever, der er blevet mobbet. Deres forhold til familien adskiller sig ikke fra andre elevers.

Elever, der har mobbet andre oplever i højere grad end andre

- at kede sig i skolen, at have et dårligt forhold til lærere og ikke have lyst til at lære noget
- at de voksne i skolen ikke interesserer sig for eleverne og de stoler ikke på de voksne
- at deres klasse er upopulær hos lærerne
- at de får ballade, slås med andre og griner af andre

Elever der er blevet mobbet adskiller sig ikke fra de andre elever på disse punkter.

Hverken elever der er blevet mobbet eller elever der har mobbet andre oplever i højere grad end andre at være utilfredse med sig selv eller deres krop. I forhold til andre elever oplever ingen af de to grupper nogen særlig forældreinteresse i forhold til skolen.

Da mange af spørgsmålene handler om det samme med visse nuancer er der også ved hjælp af faktoranalyser foretaget multivariate analyser. Disse viser i hovedsagen de samme fund som ovenfor. Samtidig er der et kompliceret samspil mellem elevernes oplevelse af sig selv og den måde eleverne oplever klassen på og den måde klassen er på. De multivariate analyser viser imidlertid, at det at der er dårlig stemning og at man skændes og taler grimt til hinanden har en selvstændig betydning, selv når man kontrollerer for de personlige forhold. I tolkningerne må man naturligvis tage i betragtning, at alle elever i en klasse ikke oplever klassen på samme måde.

Hvad er du bange for?

Inspireret af bl.a. Københavnerbarometeret blev eleverne spurgt om, hvad de var bange for. Spørgsmålet lød

Når du er i skole, er du så bange for noget af dette?(flere svarmuligheder)

Svarmulighederne og fordelingen af svarene er givet i tabel 10

Tabel 10 Svar på spørgsmålet ”Er du bange for ....”, Tallene i tabellen angiver den procentdel der har svaret ja på spørgsmålet..

Er du bange for	Andel ja-svar (%)
blive slået	6,3
blive mobbet	11,1
blive holdt udenfor	19,4
blive ignoreret	15,1
føle mig alene	14,9
ikke være dygtig nok i timerne	33,3
andre kommer op at slås	4,4
blive gjort til grin	25,7
ikke bange for nogen af disse ting	43,5
Antal	1044

Tabellen skal læses på den måde at der er 6,3% af eleverne, der har svaret ja til at de er bange for at blive slået, 11,1% har svaret ja til at de er bange for at blive mobbet, etc. Man kan se, at det eleverne er allermest bange for er ikke at være dygtige nok i skolen. Det drejer sig om næsten en tredjedel af eleverne, mens en fjerdedel af eleverne er bange for at blive gjort til grin. Knap halvdelen af eleverne siger at de ikke er bange for nogen af de nævnte ting, men de kan selvfølgelig være bange for noget andet.

I det følgende vil vi studere hvordan det at være bange hænger sammen med, køn og mobbestatus. Vi indskrænker os til at se på svarene på spørgsmålene

” blive mobbet”, ”være udenfor” , ”ikke være dygtig nok i timerne” ” blive gjort til grin”, hvor ”være udenfor” betyder at man har svaret ja tilmindst et af spørgsmålene om ”at blive holdt udenfor”, ”at blive ignoreret” og ”at føle sig alene”.

Tabel 11 Svar på spørgsmålet ”Er du bange for ....”, delt op efter køn. Tallene i tabellen angiver den procentdel der har svaret ja på spørgsmålet..

Bange for	Andel ja-svar (%)		
	Køn		Alle
	Piger	Drenge	
Blive mobbet	12,9	9,5	11,1
Være udenfor	34,9	19,8*	26,7
Blive gjort til grin	31,5	20,7*	25,6

Ikke være dygtig nok i timerne	43,2	24,8*	33,3
Antal	482	565	1044

*= forskelle mellem grupper er signifikante

Tabellen skal læses på følgende måde (de to første talkolonner): 12,5% af pigerne og 9,5% af drengene angiver at de er bange for at blive mobbet, 34,9% af pigerne og 19,8% af drengene angiver at de er bange for at være udenfor, etc.

Vi så tidligere, at der ikke var signifikant forskel på mobbehypigheden hos piger og drenge, selv om der var lidt flere piger der blev mobbet end drenge. Dette genfinder vi her. Frygt for mobning afhænger ikke signifikant af køn, selv om der er en lille forskel der går i samme retning som for aktuel mobning. Piger er til gengæld signifikant mere bange end drenge, når det gælder angst for at være til grin, være udenfor og ikke være dygtige nok i timerne.

Tablet 12 Svar på spørgsmålet "Er du bange for ....", delt op efter mobbestatus, Tallene i tabellen angiver den procentdel der har svaret ja på spørgsmålet..

Bange for	Andel ja-svar (%)						
	Er blevet mobbet			Har mobbet andre			Alle
	Ja, meget	Ja, lidt	Nej	Ja, meget	Ja, lidt	Nej	
Blive mobbet	76.2	37.7	5.2*	0.0	8.2	12.0	11,1
Være udenfor	76,2	50,0	22,2*	20,0	27,9	26,3	26,7
Blive gjort til grin	71.4	49,1	21.2*	5.0	25.2	26.5	25,76
Ikke være dygtig nok i timerne	38.1	45.8	31.0	30.0	32.7	33,2	33,3
Antal	21	107	966	20	147	814	1044

*= forskelle mellem grupper er signifikante

For de elever der er blevet mobbet betyder mobbestatus meget for, om de er bange eller ej, mens hvis man ser bort fra den lille gruppe, der siger at har mobbet meget, så ser det ikke ud til at gøre nogen forskel for elever der mobber andre. Derudover kan man konstatere, at det at have været udsat for mobning ikke betyder så meget for om man er bange for ikke at være dygtig nok i timerne mens det betyder vældig meget for om, man er bange for at blive mobbet, være udenfor eller blive gjort til grin.

Tablet 13 Sammenhæng mellem at være bange for at blive mobbet/udenfor/til grin og ikke at være dygtig nok i timerne

Bange for at blive mobbet/være udenfor /være til grin*	Bange for ikke at være dygtig nok i timerne	
	Ja	Nej
Ja	186 47,7	204 52,3
Nej	162 24,77	492 75,2

Blandt de elever der er bange for at blive mobbet/være udenfor/være til grin er halvdelen også bange for ikke at være dygtige nok i timerne. Det gælder kun for en fjerdedel af dem der ikke er bange for nogen af disse ting.

Den følgende tabel viser sammenhæng mellem at være bange for at blive mobbet og så at være blevet mobbet i det forløbne skoleår.

Tabel 14 Sammenhæng mellem at være bange for at blive mobbet og så at være blevet mobbet i det forløbne skoleår.

Er blevet mobbet	Bange for at blive mobbet	
	Ja	Nej
Ja	56 44,1	71 55,9
Nej	51 5,2	809 94,1

Over halvdelen af de børn, der er bange for at blive mobbet er allerede blevet mobbet i det forløbne skoleår. Til gengæld er der kun 5% af dem der ikke er blevet mobbet, der er bange for at blive mobbet.

Selv om elever der har mobbet andre ikke skilte sig signifikant fra resten af eleverne, vardet dog sådan, at de elever der selv sagde at de havde mobbet meget var specielle på den måde, at de i meget høj grad gav udtryk for, at de ikke var bange for nogen ting, der havde ned deres skolekammerater at gøre (men de var på linie med andre, når det gjaldt at bange for ikke at være dygtige nok i timerne.).

Angst på klasseniveau

I det forrige afsnit analyserede vi mobning på klasseniveau ved at sammenholde mobbeniveau med klassens niveau for trivsel på 5 områder. Gør man det samme med angst finder man, at angst for at blive mobbet først og fremmest hænger sammen med klassens liv og elevernes forhold til klassen. Hvis klassen scorer lavt på disse variable er der mange der siger, at de er bange for at blive mobbet. Angst for at blive holdt udenfor hænger primært sammen med elevernes selvbillede, deres forhold til deres forældre og klassens liv. Scorer klassen lavt på disse variable er der mange der siger, at de er bange for at blive holdt udenfor. At være bange for at blive til grin hænger primært sammen med selvbillede og forhold til klassen. Undersøger man endelig angst for ikke at være dygtig nok har det en svag sammenhæng med elevernes forhold til deres forældre, mens ellers er der ingen sammenhænge med de andre baggrundsvariable. Angst for ikke at være dygtig nok har ikke nogen sammenhæng med hverken selvbillede eller klassetrivsel.

Tabel 15 Sammenhæng mellem angst og trivselsvariable. + betyder sammenhæng.

	Selv-billede	Forhold til forældre	Forhold til skole	Klassens liv	Forhold til klassen
Blive mobbet				+	+
Være udenfor	+	+		+	
Blive gjort til grin	+	(+)			?
Ikke være dygtig nok i timerne		+			

ligger konstant. Dette billede er ikke meget forskelligt fra det man kender fra tværnsnitsundersøgelser undersøgelser, hvor man har spurgt til aktuelle mobbeoplevelser, ligesom niveauet også ligner det man kender fra andre undersøgelser (referencer), især når man tager de forskellige referenceperioder i betragtning. Ydermere vil vi i det følgende i høj grad beskæftige os med relationer i mobningen og selv om der nok kan være en vis usikkerhed når det gælder niveauet af mobning et det muligt at materialet trods dette fanger de mønstre, der er i forekomsten af mobning.

Tabel 1 Elever der retrospektivt angiver at have været udsat for mobning på 0. til 6. klassetrin.

Klassetrin	Retrospektivt udsat for mobning	
	Antal elever	Procent
0	58	5,5
1	92	8,8
2	125	11,9
3	146	13,9
4	144	13,7
5	145	13,8
6	130	12,4

Hvordan er mobning fordelt?

På grundlag af tabel 2 kan man se at eleverne i gennemsnit har været udsat for mobning i 0.8 år i løbet af 0. til 6. klasse. Det er imidlertid ikke på nogen måde jævnt fordelt. Tabel 2 viser at to tredjedele af eleverne aldrig har været udsat for mobning og at det er 118 elever (svarende til 11 %), der været udsat for over 40 % af de år med mobning der er rapporteret. Materialet bekræfter således, at der over et skoleforløb er nogle elever der i langt højere grad end andre er udsat for mobning. (Skal man dele op på piger og drenge og på etnicitet, selv om køn og etnicitet alt i alt i dette materiale ikke har den store betydning.)

Tabel 2 Fordeling af elever i forhold til hvor mange år i 0. til 6. klasse de retrospektivt har rapporteret mobning

Antal år med Mobning	Antal elever	Andel elever (%)
0	685	65,1
1	154	14,6
2	94	8,9
3	46	4,4
4	30	2,9
5	23	2,2
6	15	1,4
7	5	0,5

Sammenholder man tidligere mobbeudsathed med om man har været udsat for mobning i det aktuelle skoleår finder man også en klar sammenhæng. To tredjedele af de elever, der ikke er blevet mobbet i undersøgelsesåret, har heller ikke været udsat for mobning i 0. til 6. klasse og kun 8 % har

⁶ Her spurgt til et helt år, mens der vedrørende aktuel mobning spørges til en kortere periode.

været udsat for mobning i 3 år eller mere. Blandt de elever der er blevet mobbet i det aktuelle skoleår er der til gengæld kun en fjerdedel der ikke er blevet mobbet tidligere og mere end en fjerdedel er blevet mobbet i 3 år eller mere. Resultaterne tyder på at mobning er et konstant fænomen i visse elevers skoleliv Sammenholdes dette resultat med betydningen af skoleklassekulturen lægger det op til yderligere studier og overvejelser over, hvordan samspillet mellem individ og gruppe udspiller sig i en mobbende kontekst.

Tabel 3 Fordeling af elever i forhold til hvor mange år i 0. til 6. klasse de retrospektivt har rapporteret mobning. Opdelt efter mobbestatus i det aktuelle skoleår.

Mobning i det aktuelle skoleår	Antal år med mobning i 0. til 6. klasse				Total
	0	1-2	3-5	6-	
Ja, meget	6 28,6	8 38,1	2 9,5	5 23,8	21
Ja, lidt	27 25,2	51 47,7	16 14,9	13 12,2	107
Nej	597 68,9	194 22,4	68 7,9	7 0,8	866
Total	630	253	86	25	994

Mere om mobbemønstre

I forrige afsnit så vi, hvordan mobning var fordelt mellem eleverne. I dette afsnit skal vi se, hvad livslinieperspektivet fortæller om, hvordan mobning er fordelt over den enkelte elevs skoleliv. Igen vil vi begrænse os til 0. til 6. klassetrin.

Figur 1a viser hvordan de 23 elever der har oplevet at blive mobbet i fire ud af syv skoleår har sat deres krydser. Det mest iøjnefaldende er, at eleverne oplever, at de er blevet mobbet i sammenhængende perioder. For alle de elever der er blevet mobbet i fire år har det været fire år i træk. Så ekstremt er det ikke hvis man ser på andre elever. I tabel 4 er vist i hvor høj grad mobbeårene udgør en sammenhængende periode.

(Figur 1a ind her. Den står sidst.)

[(Her skal stå noget om, at vi ikke kan vide om der er ophold og at mobning under ingen omstændigheder er lige intensiv hele tiden etc. Etc.)]

Tabel 4 Sammenhæng i mobbeepisoder opdelt efter antal med mobning.

Samlet antal år med mobning	Sammenhængende periode	
	Ja	Nej
2	86	8
3	40	6
4	29	1
5	20	3
6	15	0
7	5	0

Tabel 4 skal læses på den

der i 0.-6. klasse er blevet mobbet i netop tre år, har 40 oplevet at blive mobbet tre år i træk, mens 6 har oplevet adskilte mobbeepisoder..

måde, at for de 46 elever

der i 0.-6. klasse er blevet mobbet i netop tre år, har 40 oplevet at blive mobbet tre år i træk, mens

6 har oplevet adskilte mobbeepisoder..

Mønsteret i tabel 4 er så stærkt, at der ikke kan være tale om tilfældigheder. Mobning forekommer ikke tidsmæssigt spredt, men som sammenhængende episoder. Dette antyder, at fænomenet har en mere systematisk end arbitrær form. Mobbepositionerne i elevers mobbemønstre er dermed ikke udelukkende skiftende og forskudte, men der er også tale om en vis træghed og stabilitet i det mindste i offerpositionen.

Mobningen bliver ved. Eller gør den?

Tabel 5 Mønster for ophør af mobbeepisoder

Sammenhængende antal år med mobning	Mobning ophører	
	ja	Nej
1	216	121
2	123	63
3	73	33
4	37	19
5	20	12
6		

Tabel 5 skal læses på den måde, at ud af 337 elever der var blevet mobbet et år, så var der 216 der blev mobbet og 121 der ikke blev mobbet det følgende år. For elever der var blevet mobbet i to år var tallene 123 og 63. Man kan altså læse tabel 5 på den måde, uanset hvor længe mobbeepisoden har varet så er chancerne ca. en mod to for at den ophører.

Mobning og skoleskift.

Mange forskere har peget på at overgange f.eks. classeskift, kan forøge risikoen for mobning. I undersøgelsen var eleverne blevet bedt om at angive, hvornår de var begyndt i klassen og vi analyserede sammenfald mellem skoleskift og start på mobbeepisoder (I figur 1 er skoleskift angivet med fed skrift.) Vi definerede start på en mobbeepisode f.eks. i 6. klasse ved at den pågældende elev angav ikke at være blevet mobbet i 5. klasse, men angav at være blevet mobbet i 6. klasse (I figur 4 svarer det til konfigurationen 01). Vi definerede sammenfald ved at starten på en mobbeepisode faldt sammen med at eleven angav at være startet i klassen det pågældende år⁷. I materialet var der 307 distinkte mobbeepisoder og 363 skoleskift af hvilke 29 faldt sammen med starten på en mobbeepisode. For at se om dette var mere end man skulle forvente udførtes et permutationstest. Ved et sådant test simulerer man ved hjælp af computer, at skoleskiftene er fordelt tilfældigt (altså uden hensyntagen til placering af mobbeepisoder, men under hensyntagen til hvordan skoleskift og mobbeepisoder er fordelt på klassetrin) og tæller hvor mange sammenfald der er. Dette gøres mange gange. Derved får man et bud på, hvor ofte man ville observere sammenfald, hvis der ikke var sammenhæng mellem skoleskift og start på mobbeepisoder. I dette tilfælde fandt man at man i gennemsnit skulle observere 19,1 sammenfald og at man kun i 22 ud af 1000 ville få 28 eller flere sammenfald (svarende til en testsandsynlighed på 2,2 %, altså et signifikant resultat). Man kan således konkludere, at materialet peger på, at skoleskift øger risikoen for, at blive udsat for mobning, idet man har observeret at i 28 tilfælde startede en mobbeperiode samtidig med skoleskift,

⁷ Denne opgørelse fanger ikke sammenfald, der har fundet sted før eleven kom i klassen, men fanger start på mobbeepisoder på andre skoler. Antallet af sammenfald må derfor antages at være undervurderet.

mens man kun ville have forventet 19,7 sammenfald, hvis der ikke havde været nogen sammenhæng.

Men selv om der således er dobbelt så stor risiko for at man begynder at blive mobbet, hvis man skifter skole, så er det alligevel sådan at de allerfleste skoleskiftere ikke bliver mobbet. I materialet var der i 1. til 6. klasse 363 elever, der skiftede skole. Af disse var 322 elever ikke blevet mobbet i det sidste år i den gamle skole. Af dem blev 28 mobbet det første år i den nye skole, mens 294 ikke blev mobbet. (Tabel 6). Det er således langt den overvejende del af disse elever, som heller ikke bliver mobbet i den nye skole.

Tabel 6 Elever der skifter skole opdelt på mobbestatus i året før og efter skoleskift.

Gamle skole	Nye skole		
	Ikke mobbet	Mobbet	I alt
Ikke mobbet	294	28	322
Mobbet	24	17	41
I alt	318	45	363

Det har også været diskuteret om det er en god ide at flytte klasse, hvis man er udsat for mobning. I tabel 6 er vist, at for elever der flytter klasse og er blevet mobbet sidste år i den gamle klasse er der 24 for hvem mobningen ophører og 17 for hvem den fortsætter. Dette er umiddelbart noget mindre end de to tredjedele der blev fundet i tabel 5. Laver man et permutationstest svarende til det ovenfor finder man også at der er signifikant lavere mobbehypighed efterskoleskift end det man skulle have forventet, hvis man blev i sin gamle klasse. Tallene peger således på, at derfor mobbede børn er en fordel at skifte skole, selv når man tager i betragtning at skoleskift i sig selv forøger risikoen for at blive mobbet.

Risici i positiv som negativ retning ved skoleskift, peger på at kulturen i klassen der forlades og i klassen der trædes ind i, har betydning for, om en periode med mobning stopper eller begynder for individerne. Der findes en udbredt lægmandsdiskurs om, at "nissen følger med", når en elev på grund af mobning meldes ud af skolen og starter på en ny skole. Hvis logikken i diskursen skal følges, kan man på baggrund af surveyresultaterne i stedet tale om, at nissen følger ikke med eleven men med klassen.

Figur 1a Tidsmæssig fordeling af mobning for elever der oplevet mobning i fire år

Klassetrin

	0	1	2	3	4	5	6
	0	0	0	1	1	1	1
	0	0	0	1	1	1	1
	0	0	0	1	1	1	1
	0	0	0	1	1	1	1
	0	0	0	1	1	1	1
	0	0	0	1	1	1	1
	0	0	0	1	1	1	1
	0	0	0	1	1	1	1
	0	0	0	1	1	1	1
	0	0	0	1	1	1	1
	0	0	0	1	1	1	1
	0	0	0	1	1	1	1
	0	0	1	0	1	1	1
	0	0	1	1	1	1	0
	0	0	1	1	1	1	0
	0	0	1	1	1	1	0
	0	0	1	1	1	1	0
	0	0	1	1	1	1	0
	0	0	1	1	1	1	0
	0	1	1	1	1	0	0
	0	1	1	1	1	0	0
	0	1	1	1	1	0	0
	0	1	1	1	1	0	0
	1	1	1	1	0	0	0
	1	1	1	1	0	0	0
	1	1	1	1	0	0	0
	1	1	1	1	0	0	0
	1	1	1	1	0	0	0
	1	1	1	1	0	0	0

0 angiver at eleven ikke er blevet mobbet på det pågældende klassetrin. 1 angiver at eleven er blevet mobbet. Fed skrift angiver, at elever har skiftet skole. Fede tal angiver tidspunkt for skift.

Appendiks 1

Testresultater for undersøgelse af enkeltpåstande.

Påstand	V11	V20	Påstand	V11	V20	Påstand	V11	V20
Jeg kommer godt ud af det med andre mennesker	**	**	Jeg er glad for at gå i skole for tiden	-	*	Vi tager godt mod vikarer	++	**
Jeg har et godt liv lige nu.	**	+	Jeg er tilfreds med mine karakterer	-	*	Jeg har næsten altid lyst til at lære noget i timerne	++	**
<i>Jeg synes, jeg har flere problemer end andre på min alder</i>	**	*	<i>Jeg keder mig i skolen</i>	+	**	<i>Vi er en upopulær klasse</i>	++	-
<i>Jeg er tit ensom</i>	**	++	<i>Jeg kan ikke lide at gå i skole</i>	+	**	<i>Jeg har ingen rigtige venner i min klasse.</i>	**	++
<i>Jeg føler mig tit helt nytteløs.</i>	**	++	Der er voksne på skolen jeg kan tale med, hvis jeg har problemer	+	-	<i>Jeg føler mig nogle gange holdt uden for i klassen</i>	**	++
Jeg er en af de populære i klassen	**	**	Skolen interesserer sig for eleverne og støtter dem, hvis de har problemer	++	-	<i>Jeg kommer tit op at skændes med nogen fra min klasse</i>	**	**
<i>Jeg synes tit, at jeg overhovedet ikke duer til noget.</i>	**	++	Jeg stoler på de voksne i skolen	++	*	<i>Jeg føler mig alene i klassen</i>	**	++
<i>Jeg synes ikke, at jeg har meget at være stolt af.</i>	*	++	<i>Jeg har ikke noget godt forhold til mine lærere</i>	++	**	<i>Jeg er tit bange for at komme i skole</i>	**	++
Jeg er tilfreds med min krop	+	++	<i>Det vigtigste i mit liv foregår uden for skolen</i>	++	+	Jeg føler at jeg passer godt ind i min klasse	**	++
Jeg er tilfreds med mig selv.	+	++	<i>Jeg synes, at vi taler grimt til hinanden i min klasse</i>	**	*	Jeg finder tit på ting, vi kan lave i klassen	*	++
Jeg er i stand til at gøre ting lige så godt som de fleste andre.	+	++	Der er en god stemning i min klasse	**	**	Jeg ser mange af mine klassekammerater i min fritid	-	++
Jeg kan bedst lide at være for mig selv	++	++	I min klasse kan alle snakke med alle.	**	+	Jeg savner mine klassekammerater, når jeg er på sommerferie	-	++
Der er mange ting, jeg er rigtig god til	++	++	<i>Vi kommer tit op at skændes i min klasse</i>	**	**	<i>I min klasse er det vigtigt at holde øje med hvad de andre synes</i>	-	++
I min familie gør vi mange ting sammen	+	*	Det gør ikke noget, at man siger noget dumt	**	++	<i>Jeg vil helst være fri for at deltage i klassefester og hytteture</i>	-	++
<i>Der er mange problemer i min familie</i>	+	**	<i>Der er nogen, der bestemmer i klassen</i>	*	+	<i>Jeg tør ikke sige noget i timerne</i>	-	++
<i>Jeg har svært ved at tale med mine forældre om mine problemer.</i>	++	**	Det ender tit på en god måde, når nogen i klassen har været uvenner	-	+	Mine bedste venner går i min klasse	+	+
Jeg kan altid regne med mine forældre	++	**	<i>Min klasse er meget opdelt</i>	-	+	Jeg kan godt lide at lave sjov	++	+

Mine forældre interesserer sig for, hvad jeg laver i skolen	++	-	Lærerne synes, at vi er meget urolige	+	-	Jeg er en af dem, der får meget ballade	++	**
Jeg har det fint med min familie	++	**	Forældrene interesserer sig meget for, hvordan vi har det i klassen	++	++	Jeg kan godt finde på at grine af andre	++	**
Jeg har det godt i skolen	**	+	Jeg tror, at lærerne kan godt lide at komme i vores klasse	++	-	Jeg er tit oppe at slås i skolen	++	**

Kruskall-Wallis test. V11 angiver selvopfattede mobbeofre, v20 selvopfattede mobbere.

Signatur for p-værdi

** $p < 0.0001$, * $0.0001 < p < 0.0008$ (signifikant med Bonferroni-korrektion), - $0.0008 < p < 0.01$, + $0.01 < p < 0.05$, ++ $0.05 < p$